

Megemlékezés Móra Ferencről

Móra Ferenc születésének 125. és halálának 70. évfordulóján a 2004. évi diáknapot a diákok névadójuk tiszteletére rendezték meg a szegedi Móra Ferenc Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégiumban május 28-án. A több száz diákot megmozgató osztályok közötti versenyben feladatként kapták az osztályok, hogy ismereteket gyűjtsenek Móra Ferencről (pl. az internet segítségével), valamint olvassanak Móra-műveket. Élményeik alapján készítsenek tablót. Ezeket az iskola előcsarnokában állítottuk ki a verseny előtti napokban, és felhívtuk a diákönkormányzat tagjainak segítségével a tanulók figyelmét arra, hogy ismereteiket innen is bővíthetik. A szemléltető képért az osztályok pontokat szerezhettek.

A Móra-napot minden osztály egy játékos fejtörő megoldásával kezdte, Móra életéhez kapcsolódó keresztrejtvényt fejtettek meg és összerakták Móra: A csókai csóka című sorokra vágott versét. Az írásbeli feladatok megoldása után az osztályok a városban több állomást kerestek fel. A Somogyi Könyvtárban két helyszínen várták a könyvtárosok a diákokat, ők az író Mórát mutatták be. A tanulók láthatták legjelentősebb regényeit, tankönyvét, szegedi ihletésű műveit. Majd a hallottak alapján egy „totót” kellett kitölteniük. A Móra Ferenc Múzeumban Mórával, a történéssel ismerkedtek, megtekinthették a Móra-emlékszobát és a Móra ásatásairól szóló kiállítást, ahol szintén „totót” kellett kitölteniük a látottak alapján. Ellátogattak Móra utolsó, Szentháromság utcai lakásához (és találkoztak azzal a szomszédossal, aki még ismerte Móra Ferencet), a Dóm téren és a Móra parkban lévő mellszobrokhoz, ahol az emléktáblák szövegét kellett leírniük. A Sella-háznál, az egykori Onozóné-féle kocsmá helyén pedig egy több darabra vágott Móra-arc képet raktak össze.

Az iskolába fáradtan, de élményekkel gazdagodva visszatérő diákok egy prózamidő versenyen vettek részt. Elhangzott pl. a Szeptemberi emlék (Móra diákéveiről szól), a Kalcinált szóda (Móra a mi iskolánk elődjéhez, a szegedi ipariskolához fűződő tanári élményeit írta le benne), és még más mesék, versek. A versenyen minden osztályt a legjobb prózamidő képviselhette, aki két héttel korábban választhatta ki a szövegét, és felkészülhetett a versenyre. Az osztály pontot kapott a szereplésért, a legjobb prózamidő pedig dicséretben részesült. Az osztályok a novellákhoz kapcsolódó kérdéseket kaptak (pl. Milyen órába kiabál bele a főszereplő?, Milyen szakmákat oktattak az iskolában?), amiért szintén pontokat szerezhettek.

A nyertes osztály boldogan vette át a jutalomtortát, és minden diák fáradtan, de új ismeretekkel gazdagodva hagyta el az iskolát.

Szegedi diákok Móra Ferenc szobránál

Csángó Nap Csíkszeredában

2000. november 5-én Klézsén találkoztak a Moldvába hazatért fiatal értelmiségiek, a Csángómagyar Szövetség frissen választott vezetői, a csíkszeredai Domokos Pál Péter Alapítvány képviselői, a Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem néprajzkutató tanárai, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, és az RMDSZ képviselői, valamint (az akkor még létező) Via Spei Ifjúsági Egyesület tagjai. Itt fogalmazódott meg a gondolata egy olyan kulturális nap szervezésének, vagy inkább találkozóinak, amikor kimondatik: „Fontos nekünk a csángó kultúra, amikor segítünk hátrányos helyzetben levő testvéreinken. Egy nap, mikor nem számon kérünk, hanem elfogadjuk őket. Amikor nem nevetjük ki, ha olyan *különösen* beszélnek magyarul. Amikor azt nézzük, milyen jól tehetünk értük. Amikor nem a politika dominál, hanem a szeretet. A Csángó Napon székel találkozik csángóval, magyar találkozik a magyarral. Ez az a nap, amikor az egyszerű emberek, az egyházak, a helyi önkormányzatok érezhetik a szeretetet, a magyarság összetartó és megtartó erejét. Amikor nincs széthúzás, nincs politikai torzalkodás, csak felelősségérzet van a csángókért. Amikor nincs szükség frázisokra, sem szólamokra, csak szeretetre, mert a csángóknak ma ez *kell*.” Ugyancsak ezen a találkozón készült el a következő évek Cselekvési Terve, amelynek alapelveként elfogadták, hogy a csángó kérdés megoldása kizárólag Moldvában lehetséges, tehát az őket szolgáló intézmények tevékenységét is itt kell lebonyolítani. „Tisztelettel kérjük támogatóinkat, hogy ebben a munkában támogassanak, illetve döntéseiknél vegyék figyelembe az alább leírt cselekvési tervet.” – fogalmaztak a résztvevők közös nyilatkozatukban.

Nem szólamokra, csak szeretetre...

„Nem szólamokra, nem frázisokra van szükség, hanem egyszerűen szeretetre és a szeretetnek az őszinte kinyilvánítására”. Erre a felhívásra válaszoltak Sepsiszentgyörgyön, Kolozsváron, Nagyváradon, Gyergyócsomafalván, ahol azóta is rendszeresen megszervezik a Csángó napot és Csíkszeredában is ennek a fenti, egyszerű gondolatnak a jegyében zajlik évről-évre. A szervező, a Domokos Pál Péter Alapítvány elnöke, Borbáth Erzsébet örömmel nyugtázza minden évben, hogy semmi nehézségbe nem ütközik a szervezés, mert hagyománya van a csángómagyarok felkarolásának. 1990-től a József Attila Iskola minden évben befogadta a csángómagyarokat, majd később más iskolákba is jelentkeztek. Több száz moldvai magyar diák végezte el az általános iskola felsőtagozatát, vagy annak utolsó osztályait. Ezek a gyerekek szinte kivétel nélkül továbbtanultak(nak) valamelyik erdélyi középiskolában, vagy hazai és magyarországi egyetemen.

A Csángó Nap szervezésébe bekapcsolódott a Szakszervezetek Művelődési Háza, a Moldvai Magyarság Szerkesztősége, a Szent Kereszt Plébánia, az Apáczai Csere János Pedagógus Ház. A rendezvénynek hagyományosan van egy kulturális része, ahol bemutatkoznak a vendégek – köztük az évek során a rekecsinyiek, a klézseiek, a magyarfalusiak, pusztinaiak. Idén azt a 48 gyereket hívták meg, akik Csíkszeredában tanulnak. Ugyanakkor hívták össze azokat az értelmiségi fiatalokat, akik visszatértek Moldvába, azokat, akik ott küszködnek/küszködtek, egy-két évig vállalták, akár a vezetői szerepet is, de többen feladták, és utána elmentek. Az elmúlt években a csíkszeredai csángó napi rendezvényen egy-egy kerekasztal-beszélgetést szenteltek a csángószervezet vezetői bemutatkozásának, programjuknak, az oktatási problémáknak, Iancu Laura könyve kapcsán az irodalmi értékekről tartott vitának és a szentes énekekről szóló előadásnak, Nyisztor Ilona fellépése után. A moldvai magyarság értékeinek szép példáját mutatta a csíkszeredai Tanulók Háza Borsika táncsoportja is, amely moldvai táncokat adott elő a csíkszeredai közönségnek.

„Csíkszereda közvetve vagy közvetlenül hozzájárult ő kinevelésükhöz, ezért itt a helye ennek a beszélgetésnek” – mondta Borbáth Erzsébet. Az volt a szándékunk, hogy megmutassuk és a moldvai csángókkal érezzük, bennük tudatosítsuk, óriási értéket képvisel az ő kultúrájuk és legyenek büszkéik rá. Az értékek felmutatásával hozzájárulunk ahhoz is, hogy ezt a kultúrát a székel közösség értékékként fogadja el, ne lekezelően tekintsen rá. „Úgy értékelem – összegezem a nyugalmazott pedagógus és szervező –, hogy a rendezvényeken való részvétel bizonyíték arra, hogy létezik az odafigyelés, az elfogadás irányába való elmozdulás, és egyre nagyobb az érdeklődés. Sőt, az itt élő csángókat is közösséggé formálja. Egy-egy szentmise

után a templomból kijövet összegyűlnek és számbaveszik egymást: »münk es csángók vagyunk! Ez nagyon fontos, mert itt inkább a román közösség asszimilálta őket, mint a szélesség. Kis lépések ezek, de fontosak.«

Hegyen-vögyön járogatok vala...

Ádám Gyula fotói valóban így készültek. Nemcsak a dallam volt hiteles, amit Ádám Rebeka énekelt édesapjától ajándékba kapott csángós ruhában, de a színes fotók is, amelyek egy közösség értékeinek metamorfózisát elevenítik meg, úgy ahogyan két és fél évtizeden át azt követte az érdeklődő fényképész. „Olyan ez, mint bekapcsolódni egy rég megkezdett beszélgetésbe” – mondhatjuk Ferencz Angéla néprajzkutatóval, aki méltatta a kiállítást. Minden képek története van, felidéz egy-egy cséplést, mátkázást, lakodalmat, temetést vagy siratást. Vannak szokások és tárgyi emlékek, amelyeket már csak a képek őriznek.

Ádám Gyula kevés szavú ember, de a csángóföldi útjairól szívesen mesél:

1980-ban voltam először Moldvában. Láttam Csíksomlyón, a búcsún őket és nagyon megtetszett az az archaikus beszéd, szokás és hagyományvilág, ami számomra a magyarság lelkét jelentette és jelenti ma is. Egy nénikével megbeszéltem, kérdeztem honnan érkezett, hol lakik, aztán egy nap felültem a vonatra, Lészpeden leszálltam és elindultam felkeresni. Betértem ismerősömhöz, majd a szomszédok, az ismerősök, a rokonok és a rokonok rokonai által kialakultak a kapcsolataim. Célom az volt, hogy egyfajta leltárt készítsék veletükről, életmódjukról, környezetükről. Úgy 50 körüli azon települések száma, ahol megfordultam, közöttük olyan „román” faluban, ahol azt mondták magukról, hogy ők „tisztá magyarok”. Ha végignézem a „leltár”-t, akkor úgy gondolom jól cselekedtem. Templomok tűntek el azóta, fejfák dőltek ki, emberek mentek el. A népszokásokat – esküvő, temetés, keresztelő – ma már alig talál meg abban a formában, ahogyan két évtizede még megörökíthettem.

Sok keserű pillanatot is őrzök, de azok is hozzátartoznak moldvai útjaimhoz. 1989 decemberében elkaptak. Számomra az utolsó percben jött a „forradalom”. Egy hétig aludtunk a rendőrségi fogdában. Tizenhatodikán fogtak el Moldvában, felpakoltak és hazaküldtek Csíkszeredába. Akkor már filmeztünk is, de elvették a készített anyagot. Amikor kiengedtek, 22-én első utunk Bákóba vezetett, hogy a jegyzőkönyv alapján szolgáltatassák vissza az elkobzott filmet, de mindent letagadtak, még az őrnagy is eltűnt, aki kihallgatott. Mindvégig figyeltek. Emlékszem egy bémálásra, amit úgy filmeztünk, hogy jött mellettünk egy csángó kislány, s amikor betelt a film, akkor gyorsan csúsztattuk bele a tarisznyájába. Reggel, amikor felültünk a vonatra, akkor a tarisznyát feladták és hoztuk haza a fotókat. Még nincs is felleltározva minden filmünk, van csaknem 1000 dia, amit most már nagyítani is tudunk. Összességében, fehér-feketével együtt, ötezer körüli a fotók száma. Szeretnénk a Hagyományok Házána átadni egy válogatást.

Végül is nem a mennyiség számít, a fotó csak kísérője a találkozásnak, a fontos az emberi kapcsolat. Keresztelni hívnak, esküvőkre, temetésre járunk, egymásról érdeklődünk, segítünk, ha szükség. Sokszor mondom viccesen, ha innen elkergetnek, akármelyik faluban van egy ismerős, akinek az ablakán éjnek idején is bezörgethetek...”

Új könyvek, kiadványok a moldvai magyarokról

Akárcsak egy Árpád-kori templom, amelynek freskói egy-egy restaurálás során csodálatosan tűnnek elénk, olyan a moldvai magyarok nyelve, kultúrája, sorsa a kutató számára – mondta *Ferencz István* a Székelyföld és Moldvai Magyarság főszerkesztője, a legújabb kiadványok bemutatásának bevezetőjeként. Ez utóbbi szerkesztését 2000-ben vette át a csíkszeredai kiadó, addig Sepsiszentgyörgyön jelent meg. A tizenhat oldalas lap mellett *Biblioteca Moldaviensis* címmel elindítottak egy kétnyelvű zsebkönyv-sorozatot, amelyben románul és magyarul olvashatjuk a leghitelesebb történelmi dokumentumokat, mint Zöld Péternek Batthyány Ignác erdélyi püspökhöz írt jelentése 1781-ből, Petrás Incze János tudósítását a moldvai magyarokról (XIX. század), Bandinus Márk ferences szerzetes beszámolóját a moldvai magyarságról, Nastase román történész Moldvai magyarokról szóló leírását a Bandinus Kódex nyomán és Domokos Pál Péter moldvai útjának leírását az 1930-as évekből. Ezen kívül moldvai írástudók műveit is megjelentetik, így Duma András klézsei költő, aki Lakatos Demeterhez hasonló archaikus nyelven ír, és a Budapesten tanuló és már irodalmi magyar nyelv-

ven író Iancu Laura verseskötetét, de készülöben van Gábor Felicia kötete is, aki szintén az 1990 után indult moldvai magyar értelmiséghez tartozik.

A Magyar Népzenei Antológia négy CD-ből álló negyedik, befejező albumát, amely a Zenetudományi Intézet gondozásában jelent meg, a szerkesztő *Domokos Mária* mutatta be: (A válogatás 107 moldvai és 75 bukovinai dalt tartalmaz. Társszerkesztő Németh István.)

Domokos Pál Péter vetette fel azt a gondolatot, miután megismerte a csángókat – mondta a csángók apostolaként ismert kutató lánya –, akikhez Bartók nem jutott el, bár szeretett volna elmenni, hogy ez olyan gazdag és olyan önálló vonásokat is felmutató népzene, amiről azt gondolja, hogy az ötödik népzenei dialektus lehet. Ezt a fölvetést dolgozta ki nagyon alaposan Jagamas János, majd fogadta el a magyar népzeneudomány és ennek alapján mondjuk és tartjuk a mai napig úgy, hogy ez az V. magyar népzenei dialektus. Nagy szerencsém van, hogy azon a helyen dolgozhatom, a MTA Zenetudományi Intézetének Népzenei Osztályán, aminek a közvetlen elődje, a Kodály Zoltán alapította és vezette Népzene-kutató Csoport. Olyan hagyaték ez, amibe az ember ha belekerült csak hálás lehet a sorsnak. Munkahelyemen én első-sorban a magyar népzene kiadásával foglalkozom, tehát a Magyar Népzene Tára köteteti szerkesztőcsoportjának és a Népzenei Osztálynak vagyok a vezetője. Emellett kiemelten foglalkozom a csángók és a bukovinai székelyek népzenejével. Ennek az eredménye az a CD album, ami nemrég jelent meg. Aki meghallgatta, az mindig elámult azon a hallatlan gazdagságon, amit ezek a dalok tükröznek. A bukovinaiakról mostanában kevesebb szó esik. Náluk először Kodály járt 1914-ben és azóta is nagyon sokat gyűjtöttek tőlük. A négy CD-ből kettőt a moldvai csángóknak, egyet a bukovinai székelyeknek szenteltünk, a negyediket pedig egyházi népe-nekeik jelennek meg, csodálatosan szép adventi, karácsonyi, halottas és egyéb egyházi énekek.

Halász Péter új könyvéről, amelynek címe „*Nem lehet nyugtunk*” (megjelent a Magyar Napló kiadásában) elmondta: 1966-tól jár Moldvába. Sok kutatóval ellentétben ő nem Domokos Pál Péterrel való találkozás után jutott ki a Kárpátokon túli magyarságoz, hanem első útjai után kereste meg és tartották a kapcsolatot ezt követően.

Nem lehet nyugtom mindaddig, amíg le nem írom mindazt az ismeretet, ami szerezttem ró-luk és a velük való érintkezésben – mondta a szerző, akinek riportjai, tudósításai, publicisztikai írásai és történelmi olvasmányélményei tükrözik azt a nem szokványos utat, amit egy család örökségként a Felvidékhez kötődő budapesti ember megtett előbb Erdélybe, majd Moldvába, hogy megismerjen egy új értelmi és érzelmi kötődést az itt élő magyarsághoz. A hat fejezetből álló könyv történelmi leírással kezdődik, folytatódik egy tatrosi magyar ember vallomá-sával (Álmuk még magyar), helyet kapott egy csángó helytörténelmi lexikon előzménye, ha-gyományok bemutatása, kutatók portréi és a jelen új törekvései (Új szelek fújnak a Szeret völ-gyében). A könyv naplórészletekkel fejeződik be, amelyek részben a tiltott korban tett mold-vai utazásokat elevenítik meg. Nem lehet nyugtunk, amíg vannak olyan népcsoportok, akik-nek nincsenek meg azon jogai, amelyek Európa minden népét megilletik – összegezte köny-vének mondanivalóját Halász Péter.

Csoma Gergelyt a moldvai falvakban csak úgy ismerik: „kolorpózás”, azaz színes fényképe-ket készítő. Domokos Pál Péter tanítványaként csaknem három évtizede járja Moldvát. Új könyve az „*Elveszett szavak*” (Etnofon Kiadó) önmagáért beszél: azokat az írásos és tárgyi em-lékeket mutatja be a fotóművész, amelyeket ma már csak általa ismerhetünk meg. Kájoni Já-nos csíksomlyói nyomdájában készült magyar énekeskönyv, magyar feliratos harangok, sír-keresztek magyar nyelven, fejfák, a szellemi élet megannyi maradványa, ha néha „romlott szö-vegek”-ről is van szó, amelyeket a magyar nyelvet csak beszédben ismerő, román betűkkel írt le.

Két magyarországi fotós, *Kovács László* és *Nagy Zoltán* fotóalbuma *Magyarok Moldvában* cím-mel jelent meg a Somos Könyvkiadó Tölgyfa sorozatának új köteteként. Ők azokon a nyomo-kon indultak, amit a történelemben bejárt a moldvai magyarság. Ezért a mai Moldávia terüle-tén felkeresték a régi írásokban megjelenő Csöbörccsköt, és végigjárták azokat a helyeket, ahol ma már nincs élő emléke a magyarságnak. Az album érdeme, hogy a képek mellé ma-gyarázatot fűznek.

Hegyeli Attila társzerkesztésében román nyelven jelent meg könyv a csángókról a Szeret Kulturális Alapítvány gondozásában, *Din Arini la Săbăoani* címmel. A könyv román történé-

szek, írók munkáiból, moldvai magyarok visszaemlékezéseiből, szóban őrzött, szülőktől gyermekeiknek átadott emlékek és a mai értelmiség írásaiából nyújt gazdag válogatást.

Hová, merre moldvai értelmiség?

Értelmiségi sorskérdések feszegetése értelmiség jelenléte nélkül. Sajnos felemásra sikeredt a szervezők szándéka, akik meghívták a Moldvába visszatért vagy onnan elszármazott fiatal értelmiségiek színe-javát, de elfoglaltságra hivatkozva többségük nem tudott eljönni Csíkszeredába. A téma érdekes későbbi vitára is: mi történik egy forráshiányos térségben a kisszámú értelmiségi elittel? A választ szociológusok úgy válaszolják meg, hogy kevés gazdasági erőforrással rendelkező térségben az értelmiség hiánya megduplázza a hiányt. A kérdés az, hogy szembeállítható-e a két hiány egymással, avagy elvárható-e egy értelmiségitől, hogy áldozattá váljon egy olyan térségben, ahol nincsenek meg a feltételek? De ha feladatot vállal a kulturális értékek megszerzésében és átmentésében, akkor mindenképpen segíteni kell. Nem azt kell elvárni, hogy hős legyen olyan körülmények között, ahol a megélhetés minimumával sem rendelkezik. Erre két megoldás látszik célravezetőnek:

a) Szélesebb társadalmi program részeként, kellőképpen honorált csoportot kell kiemelten támogatni, amely vállalja a közösségszervezést és elvégzi a számára megjelölt feladatot a kultúra értékmentési folyamatában. A program hátránya, hogy pénzfüggő és amennyiben az anyagi forrás megszűnik, maga a tevékenység is megszűnik.

b) A másik út, erős pontok szervezése egy-egy helybéli vagy hosszú távon ott megtelepedő értelmiségi körül – tanító, vállalkozó, orvos stb. – és ezeket a pontokat kell erősíteni. Itt lehetne elképzelni a magyar házakat, közösségi (tele)házakat, amelyeknek a kisugárzása hozna hosszú távon eredményt. Ez nem látványos út, mert háttérmunkán alapul, de nincs meg az a veszélye, hogy forrás hiányában megszűnik, hiszen önszerveződésen alapul.

A kérdés a felvetés szintjén maradt, hiszen hiányzott a részvétel hozzá. Mindössze ketten képviselték a moldvai csángómagyar értelmiséget. Róka Szilvia, a Csángómagyarok Szövetségének elnöke és Bilibók Jenő a pusztinai tanár. Levélben szólt hozzá a témához Duma Dániel, aki Klézsebe települt vissza magyar-néprajz szakosként és a Szeret-Klézse Alapítvány magyartanítási programjában vesz részt. Néhány kérdés felmerült a beszélgetés kapcsán:

1. Bebizonyosodott, hogy tapintattal és körültekintéssel kell(ene) kívülről beavatkozni a Moldvában zajló folyamatokban. A kérdés: hogyan lehet és kell támogatni erdélyieknek és magyarországiaknak a Moldvába hazatért értelmiségiek munkáját?

2. Átgondolandó és elemzést kíván, hogy elegendő nagyságú-e az elindított programokhoz az anyagi támogatás, létezik-e a biztonság, amely az állandó bővítést és fejlesztést szavatolja? Milyen formában kellene átgondolni a támogatást, hogy a moldvai magyar értelmiség úgy érezze, az valóban eljut közvetlenül vagy közvetett módon Moldvába?

3. Szabad-e a széthúzást gerjeszteni, azzal, hogy kívülről egyik vagy másik csoport vagy személy mellé húz a kívülálló?

4. Létezik-e magyar stratégia a moldvai csángómagyarok jövőjére?

Az általam megfogalmazott kérdésfelvetés a beszélgetésekből, a személyi sérelmek vázolásából, az anyagiak hiányából, az elosztás vitájából, esetleges számonkérésből adódik. Az érdemi vita talán nem is történhetett meg az adott rendezvény keretei között. A következtetés: időszzerű lenne, szélesebb körben, a moldvai értelmiség véleményének figyelembevételével és arra alapozva megvitatni az említett kérdést. Utoljára, hasonló érdemi beszélgetés 2000 novemberében történt a Cselekvési terv elfogadásakor. Ideje lenne a terv megvalósításának és a továbbgondolásnak.

Oláh-Gál Elvira

Búcsú Pásztor Emiltől

Életének nyolcvanadik évében 2004. május 9-én elhunyt dr. Pásztor Emil, az egri tanárképző főiskola nyugalmazott nyelvész-tanára. A nemzet és a nevelés ügyének elkötelezett embertől, a kitűnően felkészült tudóstól búcsúzunk a honismeret munkásai nevében.

Pásztor Emil evangélikus családból 1925. február 13-án született Szarvason. Ott kezdte gimnáziumi tanulmányait, majd mint tanítóképzős Miskolcra, illetve Debrecenbe került, 1944-ben az akkor Magyarországhoz tartozó Székelykeresztúron szerzett népiskolai tanítói oklevelet. A háború miatt egy év kihagyással folytatta tanulmányait a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, miután 1946-ban a szegedi Baross Gábor Gyakorlógimnáziumban kiegészítő gimnáziumi érettségi vizsgát tett. 1950 szeptemberében vehette át magyar-történelem szakos középiskolai tanári oklevelét.

A kiválóan felkészült fiatalembert tanársegédként alkalmazták a Szegedi Tudományegyetem magyar nyelvészeti tanszékén, ahol finn nyelvet is tanított. Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Szögi Klárával, aki tanítványa volt. 1954-ben összeházasodtak, Csongrádon telepedtek le, ahol Pásztor Emil tíz éven át gimnáziumban és általános iskolában tanított. Közben felkészült szigorlatára, és 1961-ben Szegeden doktorrá avatták. 1964-ben hívták meg tanítani az egri tanárképző főiskola magyar nyelvészeti tanszékére, ahol 1979-ig adjunktus, 1988-ig főiskolai docens, 1988-tól főiskolai tanár volt 1990. szeptember 1-jén történt nyugdíjazásáig. 1971-ben finn nyelvből felső fokozat eredményesen nyelvvizsgát tett, a Tudományos Minősítő Bizottság pedig 1987-ben a nyelvtudomány kandidátusává nyilvánította. Tagja volt az Akadémia Magyar Nyelvi Bizottságának, a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, az Anyanyelv-ápolók Szövetségének és a Kazinczy Ferenc Társaságnak. Munkáját Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel ismerték el, 1998-ban neki ítélték a legkiválóbb nyelvművelőknek járó Lőrincze-díjat.

1939-től jelentek meg cikkei, tanulmányai. Publikációs jegyzéke 857 tételből áll, négy önálló kötetet alkotott. Finn nyelvtan és olvasmányok című munkája (1952) egyetemi jegyzetként szolgált Szegeden. A tizenötödik vértanú című könyvében Kazinczy Lajosnak, az író legkisebb fiának életútját írta meg (1979) gyermekségétől az aradi vértanúságig. Toldi-szótárát, amelyben Arany János e jeles művének szókészletét mutatta be, 1986-ban nívódíjjal jutalmazták. Tíz évvel később megírta a nagy magyar pedagógus, Karacs Teréz életrajzát. Tanulmányaival rendszeresen jelentkezett a Magyar Nyelvőr, a Magyar Nyelv című folyóiratok lapjaiban. Nemcsak a tanári katedrán, hanem a tágabb közéletben is nevelő szándék vezette, ezért vállalkozott rendszeresen arra, hogy az ezekhez eljutó napi- és hetilapokban foglalkozzon szakmája kérdéseivel. Nyelvi-nyelvhelyességi cikkei rendre megjelentek, szinte állandó rovata volt például az Élet és Tudományban, a Köznevelésben. Az anyanyelvi műveltség gyarapítása lett életművének vezérfonala, ezen belül igen sokat tett a helyesírási kultúra terjesztéséért. Kitűnő érzéke volt a módszertani kérdésekben való eligazodáshoz, a pedagógiai helyzetek elemzéséhez, az irodalmi művek értelmezéséhez. Szívesen látott munkatársa volt a Honismeretnek is; írt itt Csongrád múltjáról (1975, 1994), Görgeyről és Kossuthról (1980, 1996, 1999), Kazinczy százéves mauzóleumáról (1983), az 1949. évi függetlenségi nyilatkozatról (1996), Karacs Terézről (1996), Szarvas szovjet megszállásának heteiről (1997), a Toldiról (1998), a Kazinczy Társaság abaúji szabadegyeteméről (1998).

Pásztor Emilt sokan gyászoljuk. Családja, a sok-sok tanítványa, a népes baráti és munkatársi kör érzékeli a fájdalmas veszteséget, mégis ad némi megnyugvást, ha munkás, tartalmas életére gondolunk. Írásai mellett megmaradnak kezdeményezései, tanításai. Követnünk kell őt anyanyelvünk igényes használatában, a helyi hagyományok ápolásában, s mindent el kell követnünk, hogy az általa 1994-ben kezdeményezett Magyar Nyelv Múzeuma mielőbb felépüljön a széphalmi emlékhelyen. Vele együtt valljuk, hogy nemzeti értékeink megismertetésében és a magyarságtudat fejlesztésében igen fontos szerepet tölthetne be a nyelvünk történeti útját, gazdagságát bemutató intézmény. Az alapkövetélésénél jelen volt, s meggyőződésünk, hogy a teljes megvalósulásban is jelen lesz ösztönző emlékezete.

Kováts Dániel